

Розділ III

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

УДК 159.9+377+378

Ю. Ц. Жидецький

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Здійснено дослідження психолого-педагогічних аспектів формування критичного мислення студентів. Виокремлено та описано основні принципи формування критичного мислення та запропоновано особливості його реалізації на прикладі викладання предмета «Вища освіта та Болонський процес».

Ключові слова: *формування критичного мислення, основні принципи, етапи формування, особливості занять із предмета «Вища освіта та Болонський процес».*

Постановка проблеми. Сучасному світові властиві динамічні зміни. Швидке впровадження нових технологій революціонує сутність щоденного життя та праці. Фундаментальними особливостями світового співтовариства XXI ст. є входження у нове суспільство знань, для якого характерні пришвидшені зміни: знання не просто множить за обсягом та швидко ускладнюється, але й швидко втрачає актуальність. Ідеї постійно перевіряються та переосмислюються [8]. Майбутнє покоління повинно вміти самостійно отримувати знання, набувати навичок, необхідних для життя в сучасному суспільстві, подальшого його розвитку.

Сучасна парадигма розвитку освіти ґрунтується на позиції, що основний акцент повинен бути не на засвоєнні студентами інформації та механічне її запам'ятовування, а на розвиток творчого мислення. Студентів необхідно навчати розглядати досліджувану сферу, що потребує умінь аналізу, дослідження основ, формування елементарних принципів, на основі яких висловлюються міркування, що мають доказовий характер. Інтелектуальний розвиток людини в наш час визначається не обсягом знань, відомостей, наукової інформації, а готовністю людини до відбору необхідних знань шляхом критичного аналізу, осмислення інформації та вмінням самостійно приймати рішення [3].

Професор Кембриджського університету Тата Брабазон зробила висновок, що ресурси Інтернету позбавляють студентів здатності критично сприймати отримані дані [10]. Критичність виховується не тільки щодо поведінки людини, до знань, але й щодо способів їх здобування і засвоєння. Стимулювати висування нових ідей, які руйнують звичні стереотипи і загальноприйняті погляди, не нав'язувати студентам єдиний шлях вирішення проблеми, а вчити їх активному, альтернативному, більш раціональному вибору прийомів і способів вирішення завдань – ось мета досліджень у цьому напрямі.

Стан дослідження. Термін «критичне мислення» у сучасному науковому світі сприймається неоднозначно. Одне з понять слова «критика» (від грец. *Kritikē* – здатність розрізняти, мистецтво розбиратися) має таке значення: аналіз, розгляд, обговорення чого-небудь з метою дати оцінку; дослідження, наукова перевірка достовірності, справжності чого-небудь.

Згідно із висловлюваннями А. Є. Петрова, критичне мислення характеризується як рефлексивне мислення, тобто мислення, що звертає на саме увагу, перевіряє свою правильність. А. Веретенникова визначає критичне мислення як «систему психічних станів, процесів і властивостей, спрямованих на продукування оцінки». В. А. Шамис і Л. А. Мальц аргументують, що «критичність мислення та критичне мислення зводяться первинно до виявлення помилок, а також до їх виправлення» [1]. Отже, критичне мислення – це один із видів інтелектуальної діяльності людини, який характеризується високим рівнем сприйняття, розуміння, об'єктивності підходу до його навколишнього інформаційного поля.

Американський професор Массачусетського університету Річард Пауль тлумачить критичне мислення як свідомий, спланований процес інтерпретації, аналізу та оцінювання інформації, заснований на наявних знаннях і перевірці думок з того чи іншого питання і спрямований на формування та затвердження власної позиції. На його думку, критичне мислення має становити серцевину реформи освіти, оскільки воно буде фундатором основних змін XXI століття. Критичне мислення є умовою адаптації індивіда в інформаційному соціумі [9].

У США та Канаді ще в кінці XX століття розроблено спеціальний навчальний курс «Критичне мислення» для студентів університетів. Популярності набути підручники, призначені для вивчення цього курсу, таких авторів, як М. N. Browne, S. M. Keely [5], R. H. Ennis, S. P. Norris [7], R. Paul, A. Binker [9].

Міжнародне наукове співтовариство провадить активну роботу з психолого-педагогічних досліджень критичного мислення. 2009 року

було проведено Симпозіум із проблем критичного мислення в Каліфорнійському університеті в Берклі. Оксфордський університет регулярно проводить міжнародні семінари з критичного мислення.

Проте, незважаючи на наявність значної кількості публікацій, присвяченій означеній тематиці, недостатньо досліджено психолого-педагогічні особливості формування критичного мислення студентів під час викладання конкретних предметів.

Метою статті є дослідження основних психолого-педагогічних аспектів формування критичного мислення у студентів.

Виклад основних положень. На нашу думку, критичне мислення – це уміння активно, творчо, індивідуально сприймати інформацію, оптимально застосовувати потрібний вид розумової діяльності, різнобічно аналізувати інформацію, мати особисту незалежну думку та вміти коректно її обстоювати, вміти застосувати знання на практиці.

Професор Д. М. Шакірова на основі теоретичних і експериментальних результатів виокремила сім принципів, характерних саме для критичного мислення. Охарактеризуємо коротко кожен із них:

1) інформаційної насиченості навчального та практичного матеріалу для використання аргументів, доказів чи спростувань, заснованих на конкретних фактах, джерелах, даних;

2) соціальної обумовленості предмета осмислення. Підбір проблем, завдань, тем для обговорення слід здійснювати з урахуванням соціального дискурсу;

3) комунікативності в процесі осмислення проблеми та її обговорення. Критичне мислення є самостійним, проте виявляється в суперечках, дискусіях, під час обговорень і публічних виступів, тому комунікативні навички учасників осмислення проблеми для формування означеного типу мислення виконують вирішальну роль в успіху;

4) проблемності змісту матеріалу. Проблемне й критичне мислення пов'язані загальними властивостями, методами та прийомами навчання;

5) мотивації та потребі в знаннях. Основною засадою розумової діяльності і критичності розуму є рефлексія. Вона можлива тільки в тому випадку, якщо людина мотивована дізнатися, зрозуміти, осмислити, встановити істину або отримати результат. Саме тому результати експериментального формування критичного мислення вказують на те, що розвинути цей тип мислення вдається не у всіх студентів, а лише у 30–60 % з опитаних залежно від типу групи та рівня освіти. Лінощі розуму і почуттів – погана основа для розвитку критичного мислення;

б) науковості, достовірності та доступності інформації. Цей принцип не потребує пояснення. Здібності та вміння оцінювати достовірність інформації також входять до умінь критично мислити;

7) наступності навчання мислення. Проведені експерименти з навчання дорослих засвідчують, що розвивати критичне мислення освічених людей можна в будь-якому віці і без спеціального попереднього навчання, тому багато навичок формуються за традиційного навчання. Однак ефективність цього процесу і його результат найбільш значущі за системного, послідовного навчання [4].

Технологія формування критичного мислення охоплює цілі, завдання, принципи побудови, етапи і умови формування, методи, прийоми та способи навчання мислення, форми організації діяльності студентів і способи оцінювання результатів формування мислення. Важливо для розвитку критичності мислення студентів знати етику критики і формування культури критичного мислення через організацію диспутів, дискусій, написання рецензій та участі в ухваленні колективних рішень.

Основною метою формування критичного мислення студентів, а також дорослих, які не мають стійких навичок мислити критично, є розширення розумових компетенцій для ефективного вирішення соціальних, наукових і практичних проблем. Завдання формування критичного мислення відрізняються залежно від віку студентів, їх рівня знань і попереднього досвіду.

У психолого-педагогічній літературі є спроби вирізнити етапи формування критичного мислення студентів у роботах А. В. Тягло, Т. С. Воропай [2] та Д. М. Шакирової [4]. Пропонуються три етапи формування критичного мислення на основі психолого-педагогічних підходів.

Перший етап – стадія «виклику», актуалізація знань, інтересу, цікавості до теми, визначення цілей вивчення матеріалу.

Другий – осмислення нової інформації.

Третій – роздум або рефлексія, формування особистої думки і ставлення до матеріалу.

На стадії «виклику» після ознайомлення студентів з темою лекції та її основними питаннями викладач дає письмове завдання, яке не потребує багато часу (не більше 10 хвилин), виконується студентами індивідуально або в групах, а потім обговорюється з одночасною фіксацією результатів колективного пошуку на дошці. Ці завдання актуалізують наявні у студентів знання, сприяють залученню відомостей з інших дисциплін, стимулюють звернення до життєвому досвіду.

Наприклад, на лекції з предмета «Вища освіта та Болонський процес» складається простий кластер (від англ. cluster – гроно, китиця)

на ключове поняття «освіта». Студентами пропонуються змістові характеристики поняття, які розкриваються через словники та енциклопедії.

Розглядається тлумачення поняття «освіта» у поширених енциклопедичних виданнях, що відображають загальноприйняте змістове розуміння. В «Українському педагогічному словнику» (1997) під освітою розуміється духовне обличчя людини, яке формується під впливом моральних і духовних цінностей, що є надбанням її культурного кола, а також процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто становлення людини. У Великому тлумачному словнику української мови (2001) термін «освіта» має три різні значення: «сукупність знань, здобутих у процесі навчання // освіченість, письменність, грамотність; піднесення рівня знань, навчання // процес засвоєння знань, навчання; загальний рівень знань (у суспільстві, державі і т. ін.) // система навчально-виховних закладів і установ, через які здійснюються ці заходи».

«Універсальний словник-енциклопедія» (1999) тлумачить термін «освіта» як «процес поширення знань і культури в суспільстві, процес освіти охоплює також розширення суспільної політичної та національної свідомості». В «Енциклопедії професійної освіти» (1999) подано чотири різноманітні значення: сукупність закладів – система освіти; передача та засвоєння соціально-культурного досвіду, а також формування здатностей до його збагачення – освітній процес; знання, розуміння, уміння, що сформувалися в процесі навчання і розглядаються в контексті використання їх для виконання пізнавальних і практичних завдань – освіченість; наявність документа, що підтверджує закінчення навчального закладу – рівень освіти.

За означенням, прийнятим XX сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО, під освітою розуміється процес і результат удосконалення здібностей й поведінки особистості, під час яких вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання. Усі ці визначення узагальнюються у вигляді таблиці.

На другій стадії викладач розкриває зміст теми, використовуючи різноманітні засоби наочності. Однак для того, щоб виклад нового матеріалу здійснювався за максимальної активності студентів, в лекцію включається ще декілька завдань, які активізують самостійне мислення. Таке завдання (тривалістю 15–20 хвилин) дається в середині лекції після вивчення складного питання або в її кінці – для кращого осмислення матеріалу. Система завдань продумується так, щоб у процесі вивчення предмета студенти розвивали аналітичні здібності, вміння порівнювати, узагальнювати, продукувати творчі ідеї, формулювати висновки.

Зазвичай даються такі завдання:

– сформувати складний кластер, тобто систему понять, термінів, які необхідно подати у вигляді ієрархічно розгалуженого грона для наукового розуміння предмета вивчення;

– складання денотатного графа на основні поняття (від лат. *denoto* – позначаю і *grarho* – пишу); це спосіб виокремлення з тексту істотних ознак поняття та їх графічного оформлення, що дозволяє створити системне розуміння досліджуваного предмета, з метою різнобічного його дослідження (з позиції структури, функцій, динаміки тощо).

Наприклад, зміст поняття «освіта» розкривається методом етимолого-змістового аналізу. Завдання цього методу полягає у порівнянні словесної назви поняття з співзвучними, подібнокореновими словами, наданні їм підвищеної рухливості, активності, ставлячи до них різноманітні запитання. Техніка реактуалізації етимологічного змісту полягає у порівняльному дослідженні змістового обсягу слів, що стають поняттям. Метод етимолого-змістового аналізу дозволяє на кожному змістовому рівні «реставрувати» не завжди очікувані центри семантичного поля даного поняття, які формують основу змісту, що ґрунтується не на поверхневому, традиційному розумінні поняття, а на глибинному змістовому розумінні. Розглянемо процесуальний, динамічний аспект первинного розуміння поняття «освіта», підібравши однокореневі слова, що відображають дію.

У Великому тлумачному словнику української мови співзвучні до слова «освіта» такі дієслова: освітлювати, освінути, освоювати, освячувати, освіжати. Дієслово «освітлювати» має чотири змістові шари: кидати промінь світла на кого-, що-небудь; забезпечувати світлом, бути джерелом розуміння чого-небудь, робити ясным, зрозумілим що-небудь; вилучати домішки, робити світлим, прозорим. Слово «освоювати» означає оволодівати, засвоювати, робити придатним для використання, навчатися, користуватися чим-небудь. Слово «освінути» означає освітити, осяяти. Під словом «освячувати» розуміється дія, що підносить, звеличує, облагороджує, скріплює своїм авторитетом віру в непорушність, законмірність чого-небудь. «Освіжати» означає робити світлим, чистим; знімати відчуття втоми, відновлювати чийсь сили, повертати бадьорість; викликати приплив нових духовних сил, наснаги, працездатності, духовно оновлювати, наснажувати; змінювати, додавати яскравості, барвистості, що-небудь нового // вносити новий, свіжий струмінь у яку-небудь справу.

Якщо поняття «освіта» розглядати в синонімічному ряді слів: становлення, розвиток, виховання, формування, то можна визначити процесуальну модель цього поняття, що вимагає безпосереднього

доповнення до дієслів «освітлювати», «освоювати». На цьому рівні дослідження поняття із процесуальністю виникає глибока ідеологема, яка покладена в основу слова «освіта» – ідея творення та розвитку. Ця проблема творення, розвитку, як внутрішня є однією з фундаментальних у широкому розумінні досліджуваного слова. На глибинному змістовому рівні в понятті «освіта» закладено ідею розуміння, припливу нових духовних сил, наснаги, працездатності, змін на краще, що проявляється шляхом здобування, осягнення, оновлення, очищення та облагородження.

З'ясовуючи змістовий рівень поняття «освіта», дамо відповідь на питання: розвиток, освітлення, здобування, оволодіння, облагородження чого є освіта? Етимологічно-змістовий аналіз указує, що слово «освіта» близьке за звучанням і змістом зі словами-основами – «світло» і «світ». Отже, в понятті «освіта» закладено не лише факт процесуального освітлення, але і об'єкт освітлення – світ. Це відображає уявлення наших предків про Бога Сонця, як животворний першопочаток, який є джерелом світу та справедливості. Образ Бога-Сонця означає не тільки образ творця, а й Бога-всесдержителя, оскільки він не тільки першоджерело життя, а й основа світу, просвітленого сенсом.

Слово «світло» означає не тільки фізичне явище: «світло» є метафорою, що означає розуміння світу і себе у цьому світі. Метафору світла як джерела смислу і розуміння закладено у Біблійну концепцію створення світу, як першотворення людини за образом світла і через світло. Словесна назва поняття освіти порушує питання про видимість світу, як питання світла, освітленості й характеру його поширення, а також здатності людини бачити чи, навпаки, – під час надмірної засліплюючої освітленості.

На третьому етапі відбувається рефлексія, формування особистої думки, самостійне формулювання висновків за певним питанням, графічне оформлення змісту у вигляді структурно-логічної схеми, яка дозволяє описати суттєві зв'язки між об'єктами і явищами. Використовуються дві основні форми узагальнення інформації: від загального – до конкретного (дедуктивний граф) і від особистого – до загального (індуктивний граф).

Наприклад, словесна назва поняття «освіта» відображає стереоскопічну абстракцію, що полягає в єдності та різноаспектності світу та людини з її внутрішнім світлом, можливості здобування та споглядання сенсу світу лише під впливом світла, що дозволяє порівняти людину з світильником у храмі сущого. Здобуття освіти, наявність власного світла впливає на внутрішній стан людини, її здатність освітлювати і пізнавати навколишній світ. Правдиво освічена

людина не поглинає, не пригашає світло, а розповсюджує, роздаровує його. Вона несе в собі величезний потенціал, який потребує надзвичайної уваги. Внутрішня некерована енергія світла може швидко спопелити і людину, і усіх, хто навколо. Завдання освітянина – помірковано освітлювати світ, запалюючи самотніми вогниками своїх вихованців.

Сенс і ціль освіти – людина у постійному розвитку, її духовному становленні, гармонії з собою та світом, спрямуванні діяльності особистості на благородство та красу. Недарма у грецькій мові співзвучні слова «світло» (kudmos) та «окраса» (kudmene) споріднені у значенні з давньогрецьким словом «світ» (kosma). Отже, освіта слугує повноцінному розвитку особистості, спрямовуючи її діяльність на освітлення й окрасу світу та одночасно визначаючи особистість його окрасою. Кожна людина, в певному розумінні, є невідомою перед собою та іншими. Завдання освіти полягає в тому, щоб допомогти розкрити людину для людини. Важливо зазначити, що освіта не повинна догоджати кожній людині самоутвердитися, а допомагає особі самоусвідомити себе, щоб краще усвідомити свій «дар» і спонукати себе до відповідної діяльності.

Синтетичною формою вияву духовного життя людини, своєрідним способом розуміння і ставлення до світу є її світогляд. Утверджуючись у різних формах ставлення до світу, людина потребує єднання зі світом в усій його цілісності, поєднанні дійсного та можливого, теперішнього, минулого й майбутнього, що спонукає потребу створення власного світу в собі – це і є світогляд. Сформувати власний світогляд, щоб досягнути світ загалом і бути відповідною до нього, допомагає людині освіта. Для цього людині потрібно мобілізувати всі свої сутнісні здібності та якості. Світогляд відображає певну проекцію на світ людських переживань, прагнень, сподівань, мобілізує внутрішні ресурси людини, спонукає й спрямовує її до залученості зі світом. Світогляд є мобілізаційною програмою щодо включення людини у стосунки зі світом.

Освіта – це процес розвитку, саморозвитку особистості, творення себе в гармонії зі світом, формування і реалізація власного світогляду під ціннісною проекцією світу, здобуття та постійне оновлення життєво важливих якостей, зростання наснаги, працездатності, облагородження внутрішнього стану людини (розуму, серця, духу), що проявляється в самореалізації людини, спрямованої на окрасу себе та світу. Для реалізації цього процесу повинен існувати соціальний інститут, цілісна саморозвивальна система установ і закладів, діяльність яких визначається соціально-економічним, політичним устроєм цього суспільства.

Отже, визначення рівня розвитку критичності є важливою умовою вибору педагогічних технологій, методів формування і розвитку мислення студентів. Для студентів вищий рівень сформованості критичного мислення означає наявність інтегративних мисленнєвих компетенцій на основі синтезу логічного, проблемного, критичного мислення та вміння використовувати ці компетенції в практичній, професійній і соціальній діяльності.

Найважливіша складова дидактичної моделі формування критичного мислення пов'язана з діяльністю викладача та правильним вибором методів, способів і прийомів формування критичного мислення. Вибір методів навчання під час використання технології формування критичного мислення залежить від того, до якої системи навчання близька технологія. На нашу думку, найбільш ефективні навчальні технології, пов'язані з розвитком проблемного, дивергентного, творчого мислення, діяльнісного підходу, організації та самоорганізації.

Психолого-педагогічні проблеми оцінювання критичного мислення ґрунтовно описано Р. Енніс та С. Норріс [7]. До основних методів оцінювання можна віднести: тести з готовими варіантами відповідей; тести з альтернативними відповідями; ведення протоколу спостережень за процесом дискусії; індивідуальні протоколи самоаналізу навчають за запропонованим алгоритмом.

Проблемні ситуації, як і тестові завдання, обмежують виявлення потенційних можливостей людини вимогою однозначної відповіді. Проте критичне мислення тісно пов'язано з дивергентним, коли студент «здатний мислити в різних напрямках» і пропонує декілька допустимих відповідей. Це обмеження можна подолати «відкритими» тестами. У них немає чітко визначених меж у вигляді вимоги однозначної відповіді.

Основними умовами стимулювання студентів до формування критичного мислення на заняттях є:

1) час. Студенти повинні мати достатньо часу для збору інформації за заданою проблемою, її обробки, вибору оптимального способу презентації свого рішення;

2) очікування власних ідей, презентації особистісної позиції. Студенти повинні усвідомлювати, що від них очікують висловлення своїх думок та ідей у будь-якій формі, їх діапазон може бути необмежений, а ідеї – різноманітні;

3) спілкування. Студенти повинні мати можливість для обміну думками. Внаслідок цього вони можуть бачити свою вагомість і внесок у розв'язання проблеми;

4) цінування думок інших. Студенти повинні вміти слухати і цінувати думки інших. Вони мають усвідомлювати, що для знаходження

оптимального розв'язання проблеми важливо вислухати всі думки, щоб мати змогу сформулювати власну думку, яка може бути скоригована «колективною мудрістю»;

5) віра у власні сили. Студенти повинні знати, що їм можна висловлювати будь-які думки, мислити поза шаблоном;

6) активна позиція. Студенти повинні мати активну позицію у навчанні, отримувати справжнє задоволення від здобування знань. Це викликає у них прагнення мислити критично.

Висновок. Отже, успішне використання технологій критичного мислення залежить від усвідомлення викладачем своєї місії в сучасному навчальному процесі. Педагог повинен бути готовим до діяльності у відкритому освітньому просторі. Між учасниками навчального процесу повинна відбуватися рівноправна взаємодія, кожен має право на висловлення своєї позиції та бути почутим. За допомогою ширшого запровадження навчальних технологій критичного мислення можна сформувати сучасне покоління молоді, що здатне бути конкурентоспроможним та успішними. Проте для цього необхідно здійснити принципове оновлення психолого-педагогічних підходів у організації навчального процесу у вищих навчальних закладах.

1. Теория практического мышления. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.humanism.ru/education.kurses>

2. Тягло А. В. Критическое мышление: Проблема мирового образования 21 века / А. В. Тягло, Т. С. Воропай. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www/geocities.com/tyaglo/ct/](http://www.geocities.com/tyaglo/ct/).

3. Ходос Е. А. Критическое мышление: метод, теория, практика: учеб.-метод. пособие / Е. А. Ходос, А. В. Бутенко. – Красноярск, 2002. – 139 с.

4. Шакирова Д. М. Формирование критического мышления учащихся и студентов: модель и технология / Д. М. Шакирова. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ifets.ieee.org/russian/depositary/v9_i4/pdf/6.pdf.

5. Browne M. N. Asking the right questions. A guide to critical thinking. 5 ed. Upper Saddle River / M. N. Browne, S. M. Keeley. – N.-Y., 1998.

6. Google Effects on Memory: Cognitive Consequences of Having Information at Our Fingertips [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sciencemag.org/content/333/6043/776.abstract> 5 August 2011

7. Ennis R. H. Evaluating critical thinking / R. H. Ennis, S. P. Norris. – Midwest, 1989.

8. Ken Robinson. Out of Our Minds: Learning to be Creative / Robinson Ken. – Wiley India Pvt. Limited, 2011. – 232 p.

9. Paul R. Critical Thinking Handbook. Somota State Uni / R. Paul, A. Binker. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ijhssnet.com/journals/-Vol_1_No_17_Special_Issue_November_2011/19.pdf.

10. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.bntu.info/news/it-professor-britanskogo-universiteta-nazvala-google-otuplayuschim.html>

Жидецкий Ю. Ц. Психолого-педагогические аспекты формирования критического мышления студентов

Проведено исследование основных психолого-педагогических аспектов формирования критического мышления студентов. Раскрыты основные принципы развития критического мышления и предложено особенности их применения на примере преподавания учебного курса «Высшее образование и Болонский процесс».

Ключевые слова: критическое мышление, основные принципы, этапы развития критического мышления, особенности преподавания курса «Высшее образование и Болонский процесс».

Zhydetskiy Yu. C. Psychological and pedagogical aspects of formation of student's critical thinking formation

The psychological and educational aspects of the formation of critical student's thinking is investigated. Highlight and describe the basic principles of critical thinking and proposed features of its implementation as an example of teaching the subject «Higher Education and the Bologna Process».

Key words: formation of critical thinking, basic principles, stages of formation, features classes of the subject «Higher Education and the Bologna Process».

Стаття надійшла 10 грудня 2013 р.

УДК 378.147

**Л. М. Малинович,
Г. Я. Легендзевич**

**ВПЛИВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ
НА ОСОБИСТІТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ**

Розкрито поняття «інтерактивні методи навчання», подано характеристику окремих методів, визначено позитив і негатив впливу методів навчання на особистість магістранта, з'ясовано різновиди використання інтерактивних технологій під час навчання у ВНЗ з метою формування конкурентоспроможного майбутнього фахівця.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, технології навчання, викладання, взаємодія, комунікація, активний метод навчання.

Постановка проблеми. Нині в системі освіти України, як і у всьому світі, дедалі більша увага зосереджується на перегляді і зміні цілей, змісту, форм і методів, засобів і загалом усієї організації освітньої системи відповідно до вимог часу. Пошук нових форм і прийомів вивчення різних дисциплін у сучасних умовах реформування системи